

PELASTUSOPISTO

Alipäällystön koulutusohjelma

Alipäällystökurssi 31

**TODELLISTEN PELASTUSTEHTÄVIEN JAKAUTUMINEN
VUOROKAUDENAJAN JA VIIKONPÄIVÄN MUKAAN**

Samu Tammi ja Olli Tarhonen

PELASTUSOPISTO

Koulutusohjelma

Alipääallystön koulutusohjelma

Tekijä

Sami Tammi ja Olli Tarhonen

Työn nimi

Todellisten pelastustehtävien jakautuminen vuorokaudenajan ja viikonpäivän mukaan.

Työn laji

Päiväys

Sivumäärä

Opinnäytetyö

09.11.2010

39

Työn valvoja

Yrityksen yhdyshenkilö

Yliopettaja Esa Kokki

Yritys

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön ajatuksena oli tutkia laadullisten pelastustehtävien jakautumista vuorokaudenajan ja viikonpäivien mukaan. Tilastollisena lähteenä on käytetty pelastustoimen resurssi- ja tilastointiohjelma PRONTOa, joka on ollut käytössä vuodesta 1996 lähtien.

Opinnäytetyön idea saatiin tutustuttaessa sisäasiainministeriön julkaisuun Pelastuslaitosten ja -henkilöstön toimintakykyhankkeen loppuraportti. Kyseisessä julkaisussa esitettiin pelastustoimen tehtävien sijoittuvan pääosin klo 8-16 väliselle ajalle.

Opinnäytetyö perustuu PRONTO:n onnettomuusselosteisiin, jotka on kirjattu valtakunnallisesti järjestelmään vuosina 1998–2009. Onnettomuusselosteiden perusteella tutkitut kuusi erilaista tehtävätyyppiä eivät jakautuneet toimintakykyhankkeessa esitettyjen tilastojen tapaan.

Avainsanat

Pronto-tietokanta, onnettomuusseloste, vuorokaudenaika, viikonpäivä

Luottamuksellisuus

julkinen

ALKUSANAT

Tahdomme kiittää kaikkia tähän opinnäytetyöhön positiivisesti vaikuttaneita henkilöitä.

Eriyisesti kiitos menee kotijoukoille mahdollisuudesta viettää kokemusrikas vuosi Pelastusopistossa.

Nimeltä ansaitsevat tulla mainituiksi Marika, Arttu, Aaro, Siiri ja Merri.

Kuopiossa 8.11.2010

Sami Tammi ja Olli Tarhonen

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	PELASTUSTOIMI	7
2.1	Toimintavalmiusohje A: 71	7
2.2	Saavutettavuus	8
2.3	Toimintakykyhanke	9
3	TUTKIMUS	11
3.1	Tutkittujen tehtävätyyppien kuvaus	11
3.2	PRONTO	13
4	TULOKSET	14
4.1	Tutkitut tehtävätyypit	14
4.1.1	Rakennuspalo, sammutusaine vesi	15
4.1.2	Rakennuspalo, sammutusaine vesi, pelastusmenetelmä savusukellus	18
4.1.3	Liikenneonnettomuus, pelastusmenetelmä irrottaminen	21
4.1.4	Ihmisen pelastaminen vedestä	25
4.1.5	Rakennuspalot, vahingot 50 000 - 10 000 000 euroa	28
4.1.6	Palokunnan pelastamat eri tehtävätyypeissä	30
4.2	Toimintavalmiusajat	33
4.3	Budjetit ja kustannukset	33
5	POHDINTA	35
	LÄHTEET	38
	LIITE 1: TOIMINTAVALMIUSAJAN YLITYKSET- TILASTO 2009	39

1 JOHDANTO

Sisäasiainministeriön maaliskuussa 2007 julkaisema hanke ”Pelastustoimen strategia 2015” julkilausuu mielenkiintoisen ja erittäin haastavan tavoitteen. Vision mukaan Suomessa on 2015 hyvä turvallisuuskulttuuri ja Euroopan tehokkain pelastustoimi. Samaan aikaan kentällä ollaan huolissaan siitä, onko kyseisenä vuonna Suomessa pelastustoimen taso ja kyky toimia jopa laskenut vuoden 2010 tasolta.

Perusteita kovalle vastaväittämälle löytyy monilta osa-alueilta. Pelastustoimen operatiivisen henkilöstön keski-ikä nousee ja työkyky väistämättä laskee, kun taas apua tarvitsevien määrä kasvaa koko ajan eliniän odotteen kasvaessa. Vanhusten ja pelastustehtävien määrä kasvaa koko ajan käsi kädessä.

Yhä vaikeampaa on muodostaa toimintakykyisiä pelastusyksiköitä, koska ikääntyneelle ja toimintakuntonsa menettäneelle pelastajalle ei löydy soveliasta tehtävää. Eläke-ikäkin on nostettu niin korkealle, että perinteinen kierto, jolloin voitaisiin palkata nuorempaa väkeä eläkkeelle siirtyvän tilalle, on pysähtynyt. Tästä seurauksena nuoremasta pelastajasta otetaan yhä enemmän irti ja väistämättä seurauksena on rasituksen lisääntyminen ja työkyvyn vieminen ääri rajoille, joskus jopa ylikin.

Sisäasiainministeriön toimintakykyhanke puolestaan aiheuttaa jatkuvaa painetta ammattihenkilöstön työajan keskittämiseen arkeen ja päiväsaikaan. Toimintakykyhankkeen tilastojen mukaan tehtävämäärät ovat suurimmillaan päivällä, mistä seurauksena illat, yöt ja viikonloput voitaisiin erinomaisen hyvin hoitaa sopimuspuolen henkilöstöllä. Tätä vastaavuutta ei kuitenkaan tämän opinnäytetyön tekijöistä kumpikaan ole omalla työmaallaan havainnut.

Turvallisuuskulttuurin uskomme jo nyt olevan hyvällä tasolla, mutta millä pelastustoimen tehokkuutta mitataan? Onko tehokas pelastustoimi järkevästi toteutettu riittävällä henkilöstöllä, joka on myös hyvin koulutettu, vai mitataanko tehokkuutta kenties sillä, kuinka vähällä henkilöstöllä ja rahamäärällä tehtävät pystytään hoitamaan? Onko tehokkuuden määritelmä kenties jokin riittävä määrä henkilöitä? Vai olisiko järkevämpää saada määrän sijaan tehtäväpaikalle myös laatua? PRONTO-tilastoon tilastoidaan on-

nettomuuspaikalle saapunut henkilömäärä, mutta henkilöiden koulutuksella ja kokemuksella ei tunnu olevan suurtakaan merkitystä.

Uskomme määrän sijaan laatuun ja näin ollen lähdimmekin purkamaan opinnäytetyösämme laadullisia pelastusmenetelmiä vaativien pelastustehtävien esiintyvyyttä vuorokaudenajan ja viikopäivän mukaan. Suomalainen pelastaja on ylivoimaista eurooppalaista eliittiä omassa ammattikunnassaan, ja tästä pelastajan monitaitoisuudesta kannattaisi mielestämme yrittää pitää kiinni kynsin ja hampain. Mitä monipuolisempi koulutuksemme on, sitä tehokkaammin suomalainen pelastaja sekä pelastustoimi toimii, myös vuonna 2015. Samoin työssäviihtyvyys varmasti paranee ja työhyvinvointi lisääntyy, kun tehtäviä voi mielekkäästi kierrättää.

Yhteiskuntamme arvostaa pelastustoimea korkealle, mutta eikö valtakunnan tason päättäjät näe pelastustoimea niin tärkeänä, että ainaisen säästämisen ja leikkauksien sijaan aloitettaisiin määrätietoisesti kehittää koko pelastustoimea. Olisiko jo aika hyväksyä se tosiasia, että pelastustoimi tuottaa maksuttomia palveluja ihmisille ja se maksaa yhteiskunnalle aina jonkin verran? Kyse on ihmisten perusturvallisuudesta kansalaisen statukseen katsomatta.

Toisessa osassa käymme läpi pelastustoimen yleisiä käsitteitä kuten toimintavalmiutta ja kohteiden saavutettavuutta. Myös pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilastojärjestelmä PRONTO esitellään lyhyesti.

Tutkimusosassa käydään lyhyesti läpi vakinaisen pelastustoimen työaikajärjestelmiä Suomessa. Perustelemme tutkimukseen valitsemamme tehtävätyypit niiden määritelmien osalta.

Tulososassa avaamme PRONTOsta saatujen tilastojen avulla tutkituista tehtävätyypeistä saadut tulokset visuaalisesti kirjallisen selvityksen kanssa. Viidennessä osassa teemme omat johtopäätöksemme opinnäytetyön tuloksien perusteella.

2 PELASTUSTOIMI

2.1 Toimintavalmiusohje A: 71

Toimintavalmiusohje on sisäasianministeriön pelastusosaston laatima valtakunnallinen ohje, joka määrittelee pelastustoiminnan järjestämisen. Ohje määrittelee pelastustoiminnan käsitteenä ja antaa yleiset periaatteet toimintavalmiuden järjestämiseksi.

Ohje lähtee eri alueiden erilaisesta määrittelystä riskiruutujen avulla. Tilastokeskuksen tekemän aineiston mukaan koko maa on jaettu 250 m x 250 m kokoiisiin alueisiin. Riskiruutujen riskiluokka määritellään asukasluvun ja kerrosalan perusteella. Riskiluokat on jaettu kolmeen eri tasoon asukasluvun, kerrosalan tai tieliikenneonnettomuuksien mukaan. Riskiluokkia on neljä, joista ensimmäinen on korkeariskisin. Riskialue muodostuu, kun vähintään kymmenen samaan tai sitä korkeampaan riskiluokkaan kuuluvaa riskiruutua ovat yhteydessä toisiinsa.

Pelastustoiminnan suorittaminen tehokkaasti edellyttää, että pelastusyksikkö saavuttaa onnettomuuskohteen riskialueittain erikseen määritetyssä ajassa. Ensimmäisellä riskialueella tavoite on saavuttaa kohde kuudessa minuutissa hälytyksestä pelastusyksiköllä ja kahdessakymmenessä minuutissa pelastusjoukkueella. Toisella riskialueella on tavoitteena saavuttaa onnettomuuskohte kymmenessä minuutissa hälytyksestä pelastusyksiköllä ja puolen tunnin kuluttua pelastusjoukkueella. Kolmannella riskialueella kohde on tarkoitus saavuttaa pelastusyksiköllä kahdessakymmenessä minuutissa ja pelastusjoukkueella puolessa tunnissa. Neljännelle riskialueelle ohje ei anna toimintavalmiusaikoja, vaan se voi olla muita alueita pidempi.

Pelastustoiminnan muodostelmat koostuvat henkilöstöstä ja kalustosta. Toimintavalmiusohje määrittelee pelastustoimen muodostelmat seuraavasti: Pelastusyksikkö koostuu johtajasta, kuljettajasta sekä vähintään yhdestä ja enintään kolmesta työparista. Pelastusjoukkueen muodostaa johtaja, vähintään kolme ja enintään viisi pelastusyksikköä. Pelastuskomppanian muodostaa johtaja, pelastustoiminnan johtajaa avustava esikunta, vähintään kolme ja enintään viisi pelastusjoukkuetta.

Toimintavalmiusohje antaa pelastustoimen johtajasta hieman tulkinnanvaraisen ja laivean ohjeen.

2.2 Saavutettavuus

Kohteiden saavutettavuus on aina haasteellista pelastustoimen kannalta. Kohteet tulisi saavuttaa mahdollisimman nopeasti ja toiminta aloittaa tehokkaasti, mutta toisaalta vahvuuteen ja henkilöstöön ei mielellään panostettaisi lisää rahaa kulujen pitämiseksi aisoissa. Perinteisesti Suomessa on vallalla ollut niin sanottu keskusasemajärjestelmä, jossa yhdeltä ainoalta pääasemalta käsin on yritetty saavuttaa riskikohteet ajoissa. Malli on toiminut pitkään kohtuullisen hyvin, varsinkin sellaisissa paikoissa, joissa väestömäärä ei ole kasvanut mahdottomasti, vaan tasaisesti kaupungin ympärille leviten niin sanotussa ruutukaavamallissa.

Isoissa pelastuslaitoksissa on vuosia sitten havaittu, kuinka tärkeää kaluston ja asemien strateginen sijoittelu väestön ja riskien mukaan on. Ongelmaa on katsottu suoraan silmiin ja todettu, että keskusasema voi säilyä, mutta vahvuutta pitää laskea ja kohdistaa osa vahvuudesta sekä kalustosta sinne, minne ihmiset sijoittuvat. On ryhdytty muodostamaan pienempiä sivuasemia eri puolille riskikeskittymiä, ja näin varsinkin toimintavalmiusajat ovat lyhentyneet huomattavasti eri kohteissa. Kyseistä päätöstä ei ole aina uskallettu ajoissa tehdä, jolloin varsinkin I-riskialueen saavuttaminen 6 minuutissa alkaa olla sula mahdottomuus. Usein taustalla on myös kaupungin maankäytön ja asutuskeskushityksen epäsuotuisa kehitys pelastuslaitoksen kannalta. Yhden aseman mallista (1 + 3/5 vahvuus) siirtyminen kahden pienemmän hajautetun aseman malliin (2* 1 + 3/5) tuo kuitenkin väistämättä pelastuslaitokselle lisäystä jo ennestään korkeisiin henkilöstökuluihin. Kulua ei kuitenkaan nähdä tarpeellisena, vaan ennemminkin ollaan valmiita huomautusten ja uhkasakkojen uhalla olla saavuttamatta kyseistä riskialuetta.

Nyt 2010 on kuitenkin monessa Suomen mittakaavassa keskisuudessa kaupungissa havaittu, että jatkuva säästämisen tie ei vie mihinkään. Kouvola, Kuopio ja Lahti muun muassa ovat perustaneet tai ovat perustamassa sivuasemia, jotta voisivat toimia tehokkaammin ja tarjota parempaa palvelua toimintansa rahoittajille, veronmaksajille. Kuinka monessa pelastuslaitoksessa on ajateltu, mitä lisääntynyt vahvuus toisi tullessaan parempina ja monipuolisempina harjoitusmahdollisuuksina lisääntyneen vahvuuden ansi-

osta? Samoin valistus- ja tarkastustehtäviin saataisiin lisää tehokkuutta. Samalla toimintavalmiusohjeen noudattaminen onnistuisi paremmin ja koko ajan oltaisiin matkalla kohti vuotta 2015 ja Euroopan tehokkainta pelastustoimea.

2.3 Toimintakykyhanke

Toimintakykyhankkeen asetti 1.9.2007 Matti Vanhasen II hallitus pyrkimyksenä varautua pelastushenkilöstön ikääntymisen aiheuttamiin haasteisiin. Pelastustoiminnan kehittämisen tavoitteena on suoriutua pelastustehtävistä turvallisemmin, nykyistä vähäisemmällä fyysisellä ja psyykkisellä kuormittumisella sekä nykyistä tehokkaammin.

Toimintakykyhanke on jatkoa 2005 asetetulle työryhmälle, joka tutki pelastusalan henkilöstön ikääntymistä ja sen vaikutusta fyysisen toimintakyvyn ylläpitämiseen. Kyseisen työryhmän mielipiteet olivat pelastushenkilöstön eläke-iän suhteen jyrkästi vastakkaiset, joten ryhmällä ei ollut edellytyksiä yksimieliseen kannanottoon eikä asiaan koskevaan ehdotukseen. Työssä jaksamistyöryhmän työn tuloksena alettiin suunnitella laajan toimintakykyhankkeen perustamista.

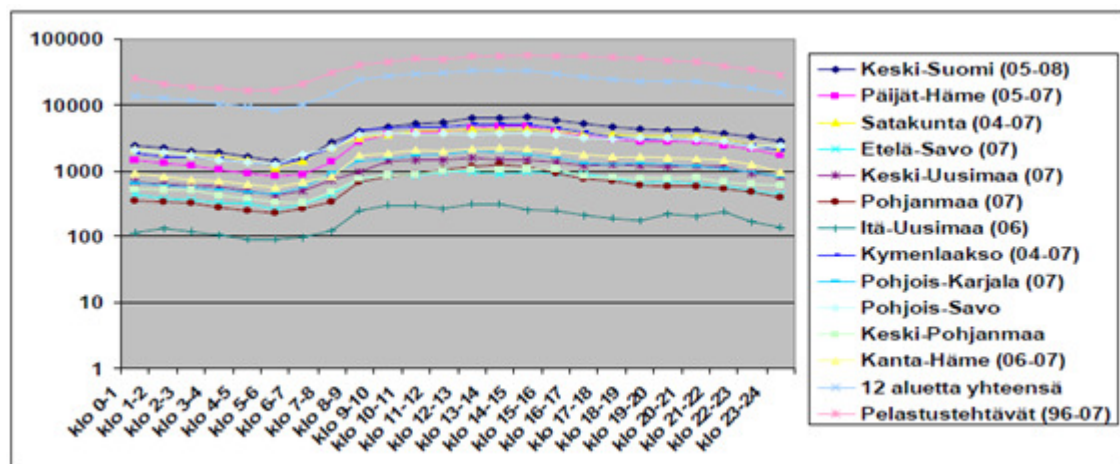
Hanke koostui neljästä osaraportista, joista opinnäytetyömme vertailukohdaksi otimme projektipäällikkö Taito Vainion ohjaaman osaraportin 1. Raportissaan Vainio keskittyy pelastus- ja sairaankuljetustehtävien määrittelyyn, lukumääriin sekä tehtävien jakautumiseen vuoden- ja vuorokaudenajan mukaan. Samoin raportissa perehdytään alueellisen pelastustoimen sekä pelastusyksiköiden suorituskykyyn ja suorituskyvyn määrittelyyn. Raportissa arvioidaan myös pelastusyksikön suorituskyvyssä tapahtuviin muutoksiin sekä niiden vaikutuksista palvelutasoon.

Raportissa selvitetään myös nykyisen toimintavalmiusohjeen perusteiden määrittämistä. Osa-alueina ovat riskialueiden määrittelyperusteet sekä muodostelmien ja toimintavalmiusaikojen määräytyminen.

Toimintakykyhankkeessa tutkittujen pelastustoimen tehtävien jakautuminen vuorokaudenajan mukaan noudatteli sekä ensihoito- että pelastustehtävien osalta samaa kaavaa (kuva 1.) Tehtävämäärät alkoivat kasvaa klo 8 saavuttaen huippunsa klo 16, jolloin teh-

tävämäärät alkoivat tasaisesti laskea. Tässä opinnäytetyössä tutkittujen tehtävyyppien osalta vastaavaa yhtenäisyyttä ei löydetty.

Tehtävämäärä alkaa lisääntyä aamulla klo 7.00–8.00 aikoihin saavuttaen huippunsa n. klo 14–15 ja sen jälkeen jälleen vähenee. Vähiten tehtäviä on aamuyöllä. Vilkkaimpaan aikaan tehtäviä on n. 3,5-kertaa enemmän kuin hiljaisimpaan aikaan. (Sisäasiainministeriön julkaisu 39/2009, 11)

Kuva 1 Vuorokaudenajan mukainen ensihoito- ja sairaankuljetustehtävien jakautuminen 12 pelastustoimen alueen osalta. Vertailukäyränä on pelastustehtävien jakautuminen vuorokaudenajan mukaan 1996–2007. (Sisäasiainministeriön julkaisu 39/2009,11)

3 TUTKIMUS

Koko valtakunnassa kuumana puheenaiheena on vuodesta toiseen päätoimisten pelastuslaitosten käyttämä työaikajärjestelmä, niin sanottu vuorokausirytmitys. Vaihtoehtoisia malleja järjestelmästä on ainakin Helsingissä käytetty malli, jossa tehdään vuorokausi (24 h) töitä, minkä jälkeen seuraa vuorokauden lepo ja vuorokauden vapaa. Joka neljäs työvuoro on niin sanottu tasoitusvapaa, jolloin kokonaisvapaaksi muodostuu yhteinen viiden vuorokauden vapaa. Muuten Suomessa päätoimiset pelastustoimet käyttävät keskimääräistä 42 h/vko- järjestelmää, jossa jokaista työvuoroa seuraa yhden vuorokauden lepo ja 2 vuorokauden vapaa. Poikkeuksena edellä mainituista on Oulu-Koillismaan pelastusliikelaitos, joka käyttää niin sanottua 2-vuorojärjestelmää.

Edellä mainittujen työaikajärjestelyjen takia ovat vuorollaan sekä pelastusjohtajat että toimintaa rahoittavat kunnat miettineet erilaisia ratkaisuja, joilla saataisiin enemmän työtehokkuutta ja tuottavuutta päätoimisesta pelastustoimesta. Tukevana jalustana on käytetty muun muassa sisäasianministeriön toimintakykyhankkeen luomaa vahvaa illuusiota siitä, että hälytykset jakautuisivat niin, että virka-aikana (klo 8–16) tapahtuisi suurin osa onnettomuuksista, minkä jälkeen tehtävämäärät laskisivat huomattavasti. Tältä pohjalta rohkeimmat ovat esittäneet päätoimisen pelastustoimen keskittämisen virka-aikaan ja vapaaehtoispuolen ottavan suurempaa vastuuta ilta-, yö- sekä viikonloppun tehtävistä.

3.1 Tutkittujen tehtävätyyppien kuvaus

Omaan opinnäytetyöhömmä päätimme valita tehtävätyyppjä, joissa tehtävään osallistuvilta yksiköiltä vaaditaan kohteeseen saapumisen lisäksi myös kykyä suoriutua pelastustoimen laatua vaativista toimenpiteistä. Mielestämme automaattista paloilmoitinhälytystä tarkistettaessa ei vaadita samoja laadullisia taitoja kuin esimerkiksi savusukellettaessa. Tutkimme kaikkiaan 5 erilaisen tehtävätyypin vuorokaudenajan mukaista jakaantumista.

Ensimmäinen tarkasteltu tehtävätyyppi noudattaa perinteistä palo- ja pelastustoimen tehtävää, jossa laatua on voitu mitata vain sillä, kuinka nopeasti palo on sammunut. Tulipaloja on sammutettu vedellä ihmisen opittua tekemään tulen.

Toinen tehtävätyyppi, mutta ensimmäinen varsinainen laadullista osaamista vaativa tehtävätyyppi on rakennuspallo, jossa on sammutukseen käytetty vettä ja pelastusmenetelmänä savusukellettu. Sisäasianministeriön Pelastussukellusohje linjaa savusukelluksen seuraavasti: *savusukelluksella tarkoitetaan paineilmahengityslaitteiden ja asianmu- kaisten suojarusteiden avulla tehtävää sammutus- ja pelastustyötä, joka edellyttää tunkeutumista palavaan ja rajattuun sisätilaan, jossa on savua. Palavan rakennuksen katolla tapahtuva työskentely paineilmahengityslaitetta käyttäen rinnastetaan sa- vusukellukseen.* (Pelastussukellusohje, 2). Aloittaakseen savusukelluksen pelastusyksiköstä tulee löytyä vähintään kaksi savusukelluskelpoista pelastajaa sekä vähintään kaksi pelastajaa, joiden ei tarvitse olla savusukelluskelpoisia, mutta jotka tuntevat paineilma- laitteen toiminnan ja ovat tarvittaessa kykeneviä sitä käyttämään ja muodostamaan suo- japarin.

Kolmas laatua mittaavamme tehtävätyyppi oli liikenneonnettomuus, jossa potilaita oli jouduttu irrottamaan leikkaamalla ajoneuvoista. Tieliikennepelastaminen kuuluu pelas- tajiin perustehtäviin. Jatkuvasti kehittyvä autojen turvatekniikka lisää pelastajien am- mattitaitovaatimuksia.

Neljäs tehtävätyyppi oli ihmisen pelastaminen vedestä. Selvennyksenä todettakoon, että tämä tehtävätyyppi sisältää kaikki erityyppiset ihmisen pelastustehtävät vesistöistä, ei pelkästään pelastussukellustehtävät. Huomionarvoista on suhteellisen suuri vesistöpin- ta-ala ja vesistöjen äärellä varsinkin kesäisin kokoontuvat suuret ihmismassat.

Viidentenä ja hieman erilaisena näkökulmana otimme rakennuspalojen jakautumisen eri vuorokaudenajan ja viikonpäivän mukaan. Tilastossa otimme huomioon rakennuspalot, joissa rakennusvahingot jäivät välille 50 000 - 10 000 000 euroa.

Kuudes näkökulma tutkittavissa tehtävätyypeissä oli myös omanlaisensa. Otsikon ”pa- lokunnan pelastamia eri tehtävätyypeissä” alle kätkeytyy jo edellä mainituista tehtävä- tyypeistä PRONTOsta koottu tilasto tehtävämääristä, joissa palokunta on pelastanut vähintään yhden ihmisen vuorokaudenajan mukaan.

3.2 PRONTO

Pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilastojärjestelmä PRONTO on sisäasianministeriön järjestelmä pelastustoimen seurantaan ja kehittämistä sekä onnettomuuden selvittämistä varten. Sisäasiainministeriön pelastusosaston turvallisuusverkkoyksikkö vastaa PRONTO:n yleisestä ohjaamisesta ja kehittämisestä. PRONTO:n aineisto muodostuu alueellisten pelastuslaitosten ylläpitämistä toimenpide- ja resurssirekistereistä. PRONTO:n tekninen ylläpito- ja kehittämisvastuu on Pelastusopistolla. (Prontonet.fi.)

PRONTOa on käytetty pelastustoimen tilastollisena lähteenä erilaisissa tutkimushankkeissa jo vuodesta 1996 alkaen. Omaan opinnäytetyöhömmä vertaamamme sisäasianministeriön toimintakykyhankkeessa käytettiin PRONTO:n hälytysselostetta. Hälytysselostetta on hätäkeskuspäivystäjän mielessä syntynyt kuva tapahtuneesta tai tapahtumassa olevasta asiasta maallikon antamien tietojen perusteella. Pidimme hälytysselostetta epäluotettavampana lähteenä kuin onnettomuusselostetta. Usein maallikon näkemään tapahtumaan liittyy vahva tunnereaktio. Näin ollen päädyimme käyttämään opinnäytetyössämme PRONTO:n onnettomuusselostetta, joka on tilannetta kohteessa johtaneen pelastustoimen edustajan näkemys asiasta ja tapahtumista.

PRONTO:n ongelmana varsinkin sen alkuaikoina on voitu pitää tietojen luotettavuutta. Monesti kentällä PRONTO on koettu varsinkin pitkään alalla olleiden alipäällystön ja päällystön mielestä pakollisena pahana. Tästä seurauksena on syntynyt tapa oikoa asioita ja jättää täyttämättä tietokenttiä, jolloin täyttäminen nopeutuu. Onnettomuusseloste oikein ja hyvin täytettynä on kuitenkin verraton selvitys tapahtuneesta. PRONTO:n selosteiden huolellinen täyttäminen on ensiarvoisen tärkeää pelastustoimen tulevaisuuden kannalta.

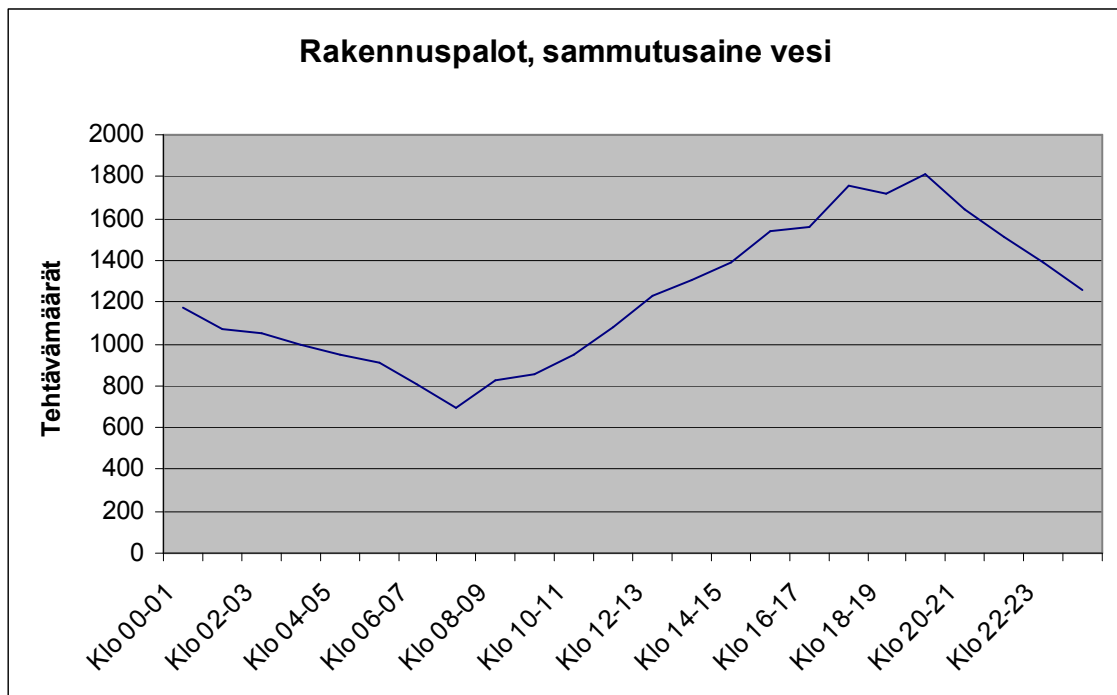
4 TULOKSET

4.1 Tutkitut tehtävätyypit

Sisäasiainministeriön asettaman toimintakykyhankkeen loppuraportin osassa 1 käsiteltiin tiettyjä onnettomuustyyppisiä ja niiden jakautumista vuorokauden ajan mukaan. Pelastustehtävien luonnetta pyrittiin arvioimaan onnettomuustyyppin ja siinä käytetyn pelastustoimintamenetelmän perusteella. Tähän liittyi tehtävien vuorokaudenajan mukainen vaihtelu. Sekä pelastus- ja ensivastetehtävät että ensihoitotehtävät jakautuvat vuorokaudenajan mukaan samankaltaisesti.

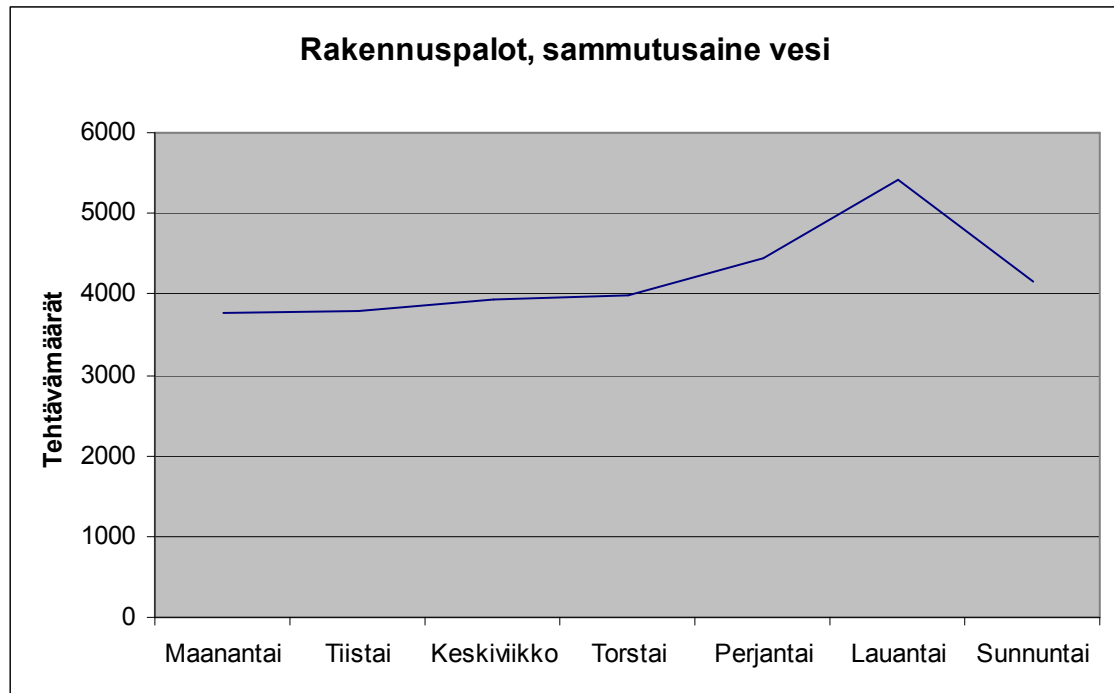
Pelastuslaitosten ja -henkilöstön toimintakykyhankkeen loppuraportin pohjalta linjataan hyvinkin pitkälle koko pelastustoimen tulevaisuutta Suomessa. On erikoista, että yllä olevassa lainauksessa todetaan tehtävien vuorokaudenajan mukaisen vaihtelun olevan sekä pelastus- ja ensivastetehtävien että ensihoitotehtävien osalta samankaltaista. Kuitenkin pelastustehtäviä on otettu vertailuun koko maan kattavasti vuosilta 1996–2007 lähes 100 000 kappaletta, kun taas ensihoito- ja sairaankuljetustehtävien pienin vertailuluku löytyy Itä-Uudeltamaalta, noin 100 ensihoito- ja sairaankuljetustehtävää vuodelta 2006. Pelastustehtäviin liittyy kuitenkin enemmän ennalta arvaamatonta vaihtelua kuin ensihoitotehtäviin, joissa potilaan siirtokuljetuksilla hoitolaitosten välillä on suuri vaikutus. Ominaista näille kuljetuksille on niiden keskittyminen hoitolaitosten aukioloaikaan eli välille 8-16. Vastaavaa samankaltaisuutta valitsemiemme laadullisten pelastustehtävien jakautumiseen vuorokaudenajan mukaan emme havainneet.

4.1.1 Rakennuspalot, sammutusaine vesi

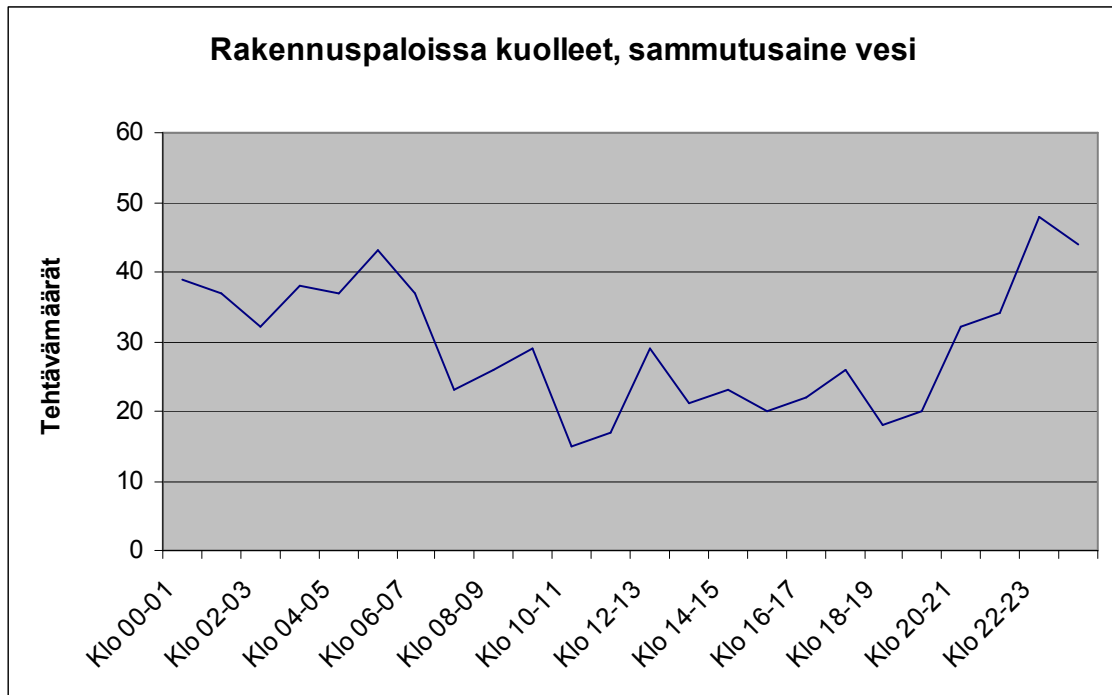
Kuva 2. Rakennuspalot, joissa sammutusaineena on käytetty vettä, vuorokaudenajan mukaan vuosilta 1998–2009.

Tehtävämäärät rakennuspalloissa, joissa on käytetty vettä (Kuva 2), ovat vuorokaudenajan mukaan jaoteltuna alimmillaan aamulla (klo 7–8). Aamulla alkanut tehtävämäärien nousu jatkuu suhteellisen tasaisena saavuttaen huippunsa kello 20. Illalla alkanut lasku jatkuu aina aamuun (7–8) saakka. Vuorokauden vaihtuessa tehtävämäärät ovat vielä yhtä suuret kuin keskimäärin kello 12–14 välisenä aikana. Aamuyöllä kello 2–3 tehtäviä on vielä yhtä paljon kuin aamupäivällä kello 11–12.

Kuva 3. Rakennuspalot, joissa sammutusaineena on käytetty vettä, viikonpäivän mukaan vuosilta 1998–2009.

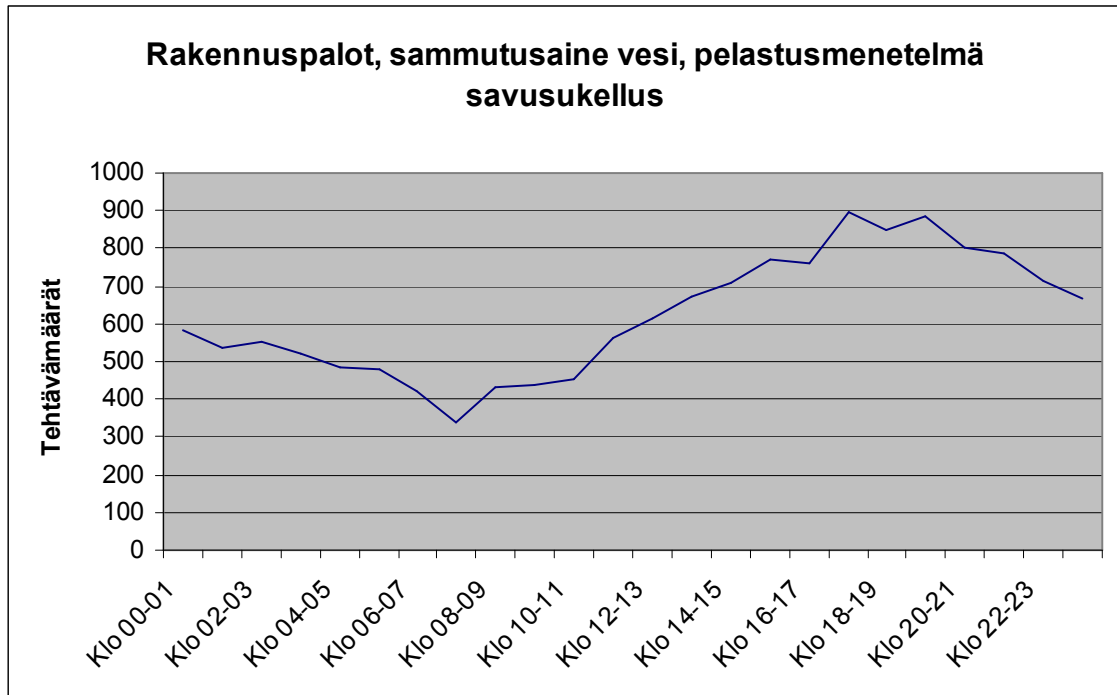
Tarkasteltaessa rakennuspalojen tehtävämääriä viikonpäivien mukaan (Kuva 3) voidaan havaita, että alkuviikosta alkaa lievä tehtävämäärien nousu, joka jatkuu tasaisena torstaihin saakka. Torstaista perjantaihin tehtävämäärät nousevat selkeästi ja lauantaina saavuttavat huippunsa nousten perjantaista hieman yli viidenneksen (n. 22 %). Sunnuntaina tehtävämäärät sijoittuvat torstain ja perjantain välimaastoon ollen kolmanneksi vilkkain viikonpäivä.

Kuva 4. Rakennuspalojen tehtävämäärät, joissa sammutusaineena on käytetty vettä ja kuollut vähintään yksi ihminen, vuorokaudenajan mukaan vuosilta 1998–2009.

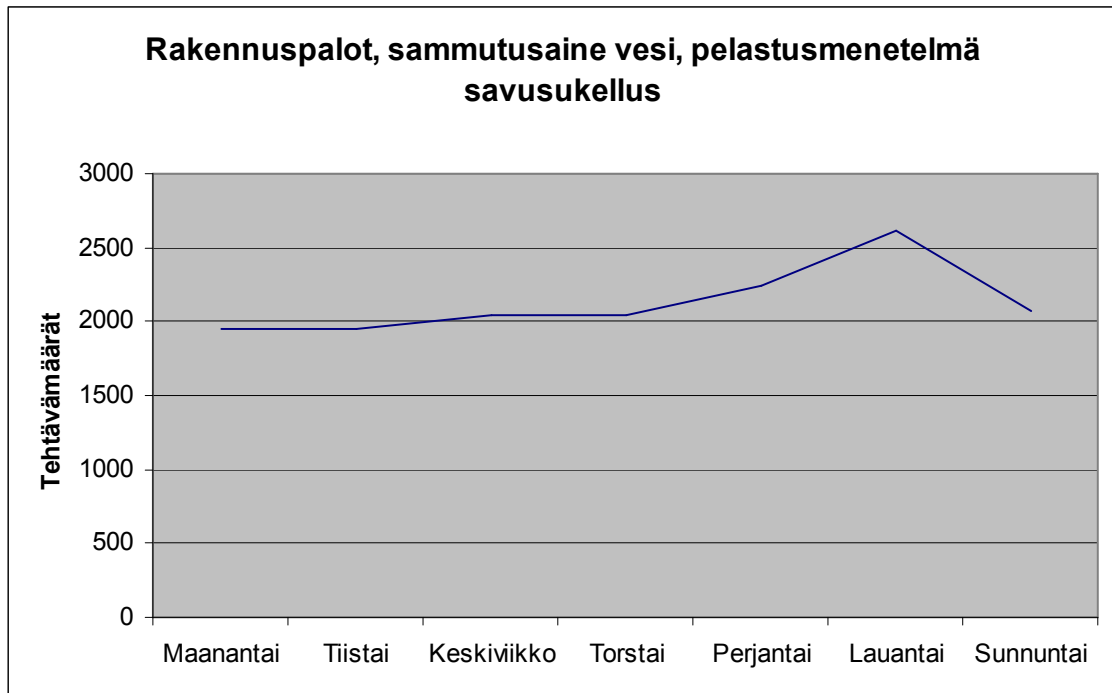
Rakennuspalojen, joissa on sammutusaineena käytetty vettä ja kuollut vähintään yksi ihminen, tehtävämäärät vuorokaudenajan mukaan (kuva 4) osoittavat yleisesti tarkasteltuna, että ilta- ja yöaikaan tehtäviä on enemmän kuin päiväsaikaan. Vaihteluväli tehtävyydellä on kello seitsemän ja kahdenkymmenen välillä 15–29 kappaletta ollen matimmillaan klo 10–11 ja korkeimmillaan klo 9–10 ja klo 12–13. Ilta-aikaan (20–00) tehtäviä on 32–48 kappaletta. Vuorokaudenajan huipun tehtävyyppi saavuttaa klo 22–23. Yöllä tehtävämäärissä on pientä vaihtelua ja merkittävin pudotus tapahtuu klo 6–7:stä klo 7–8:aan.

4.1.2 Rakennuspalot, sammutusaine vesi, pelastusmenetelmä savusukellus

Kuva 5. Rakennuspalot, joissa sammutusaineena on käytetty vettä sekä pelastusmenetelmänä savusukellusta, vuorokaudenajan mukaan vuosilta 1998–2009.

Tehtävämäärät rakennuspalloissa, joissa on käytetty vettä sekä pelastusmenetelmänä savusukellusta (Kuva 5), ovat vuorokaudenajan mukaan jaoteltuna alimmillaan aamulla klo 7–8. Aamulla alkanut tehtävämäärien nousu jatkuu suhteellisen tasaisena saavuttaen huippunsa kello 17–18. Lähes vastaava tehtävämäärä nousee esiin kello 19–20, minkä jälkeen alkanut lasku jatkuu aina aamuun (7–8) saakka. Vuorokauden vaihtuessa tehtävämäärät ovat vielä yhtä suuret kuin keskimäärin kello 12–14. Aamuyöllä kello 2–3 tehtäviä on vielä yhtä paljon kuin aamupäivällä kello 10–11.

Kuva 6. Rakennuspalot, joissa sammutusaineena on käytetty vettä sekä pelastusmenetelmänä savusukellusta, viikompäivän ajan mukaan vuosilta 1998–2009.

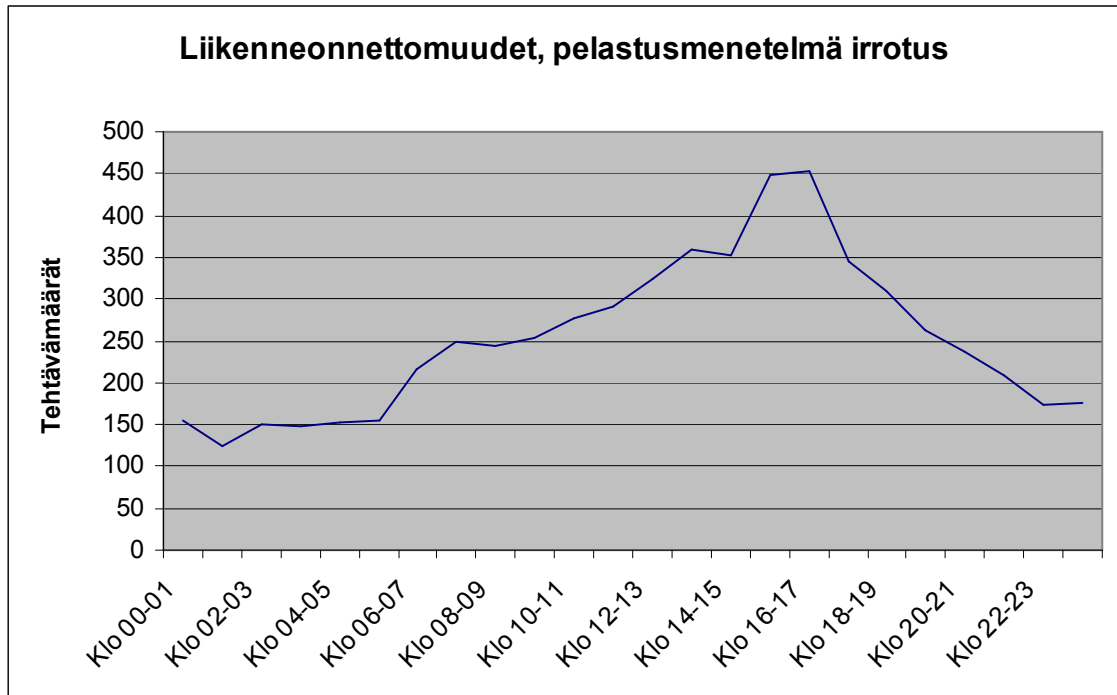
Tarkasteltaessa rakennuspalojen tehtävämääriä viikompäivien mukaan (Kuva 6) voidaan havaita, että alkuviikosta alkaa lievä tehtävämäärien nousu, joka jatkuu tasaisena torstaihin saakka. Torstaista perjantaihin tehtävämäärät nousevat selkeästi ja lauantaina saavuttavat huippunsa nousten perjantaista hieman yli viidenneksen (n. 20 %). Sunnuntaina tehtävämäärät sijoittuvat torstain ja perjantain välimaastoon ollen kolmanneksi vilkkain viikompäivä.

Kuva 7. Rakennuspalot, joissa on kuollut vähintään yksi ihminen ja joissa sammutusaineena on käytetty vettä sekä pelastusmenetelmänä savusukellusta, vuorokaudenajan mukaan vuosilta 1998–2009.

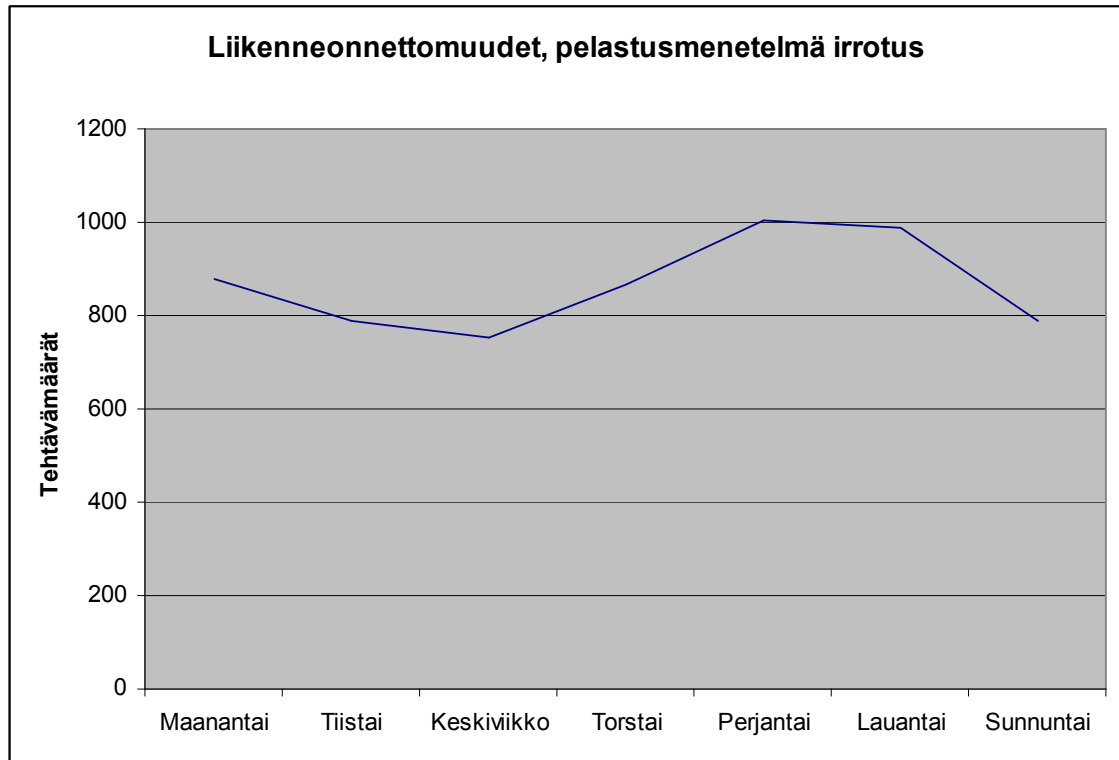
Rakennuspalojen, joissa on sammutusaineena käytetty vettä sekä pelastusmenetelmänä savusukellettu ja kuollut vähintään yksi ihminen, tehtävämäärät vuorokaudenajan mukaan osoittavat yleisesti tarkasteltuna, että ilta- ja yöaikaan tehtäviä on enemmän kuin päiväsaikaan. Vaihteluväli tehtävyydellä on kello seitsemän ja kahdenkymmenen välillä 12–25 kappaletta ollen matalimmillaan klo 10–11 ja korkeimmillaan klo 9–10 ja klo 12–13. Ilta-aikaan (20–00) tehtäviä on 28–38 kappaletta. Vuorokaudenajan huipun tehtävyyppi saavuttaa klo 23–24. Koko vuorokauden ajan alimmat tehtävämäärät osuvat klo 10–11 ja 20–21 välille.

4.1.3 Liikenneonnettomuus, pelastusmenetelmä irrottaminen

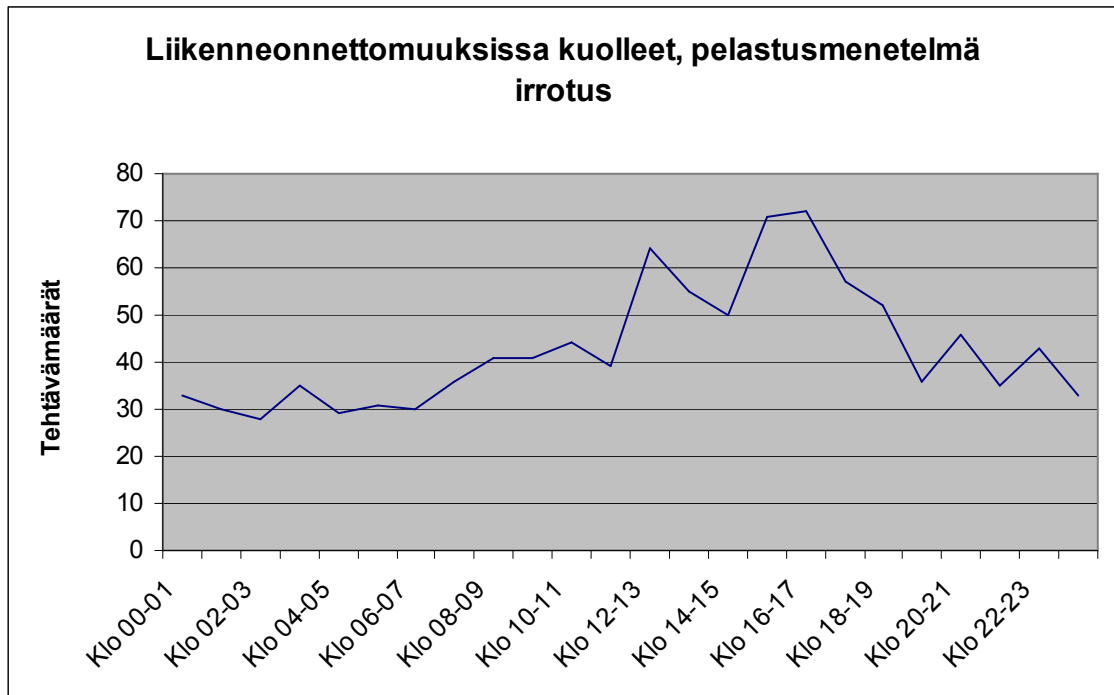
Kuva 8. Liikenneonnettomuudet, joissa pelastusmenetelmänä irrotus, vuorokaudenajan mukainen jakautuminen vuosilta 1998–2009.

Tehtävämäärät liikenneonnettomuuksissa, joissa on pelastusmenetelmänä käytetty irrotusta (Kuva 8), ovat vuorokaudenajan mukaan jaoteltuna alimmillaan aamuyöllä (klo 1–2). Yöaikaan tehtävämäärät pysyvät samantasoisina aina kello 5–6 saakka. Aamulla (klo 6–7) tapahtuu selkeä nousu, joka jatkuu tasaisena iltopäivään saakka saavuttaen huipunsa kello 16–17. Tehtävämäärät laskevat iltaa kohti tasaisena ollen illalla kello 21–22 samantasoisena kuin aamulla kello 6–7.

Kuva 9. Liikenneonnettomuudet, joissa pelastusmenetelmänä irrotus, viikontyyppien mukaan jakautuminen vuosilta 1998- 2009.

Tarkasteltaessa liikenneonnettomuuksien, joissa on käytetty pelastusmenetelmänä irrotusta, tehtävämääriä viikontyyppien mukaan (Kuva 9) voidaan havaita, että maanantai ja torstai ovat lähes yhtä vilkkaita päiviä. Tiistaina ja keskiviikkona on viikontyyppien vähiten tehtäviä, vaikka eivät selkeästi poikkea muiden arkipäivien tasosta. Torstaista perjantaihin tehtävämäärät nousevat selkeästi (n. 15 %). Lauantaina on lähes yhtä paljon tehtäviä kuin perjantaina. Viikonlopusta vähiten tehtäviä on sunnuntaina, mutta kuitenkin yhtä paljon kuin tiistaina.

Kuva 10. Liikenneonnettomuudet, joissa on kuollut 1 tai useampi ihminen ja joissa pelastusmenetelmänä irrotus, vuorokaudenajan mukainen jakautuminen vuosilta 1998-2009.

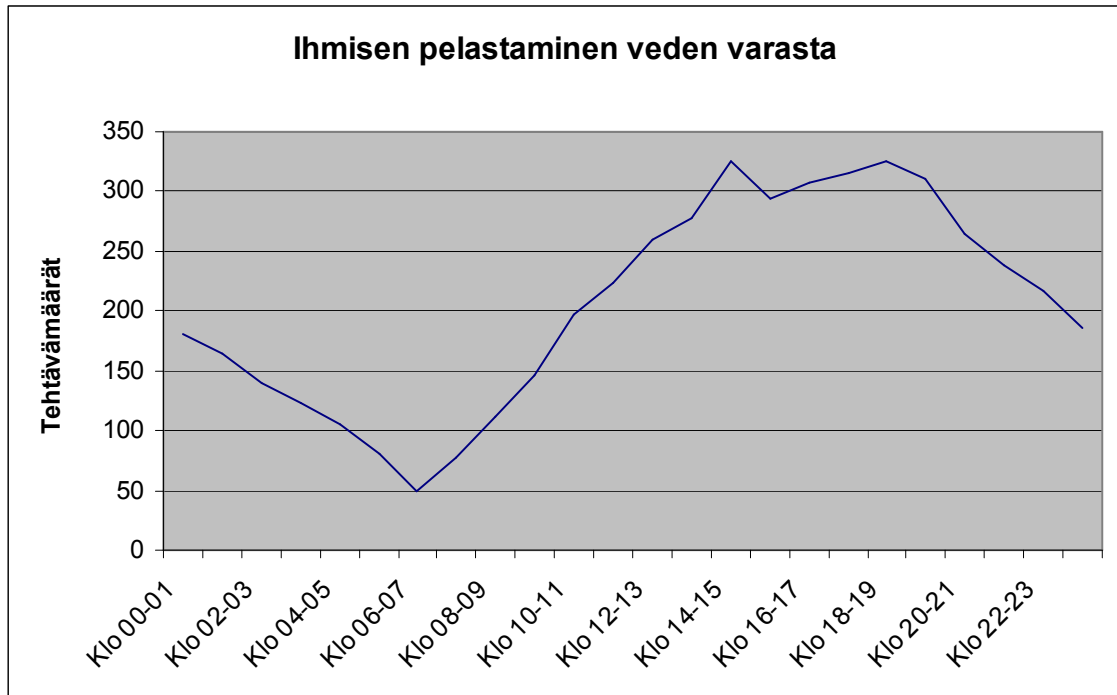
Tilasto liikenneonnettomuuksista, joissa on kuollut vähintään yksi ihminen ja pelastusmenetelmänä on käytetty irrotusta, vuorokaudenajan mukaan jaoteltuna (kuva 10) osoittaa, että yöaikaan tehtävämäärät seuraavat toisiaan. Aamulla (klo 7–8) alkaa nousu, joka jatkuu aamupäivän. Puolestapäivästä tehtävämäärät hieman laskevat kello 14–15:een, silloin alkaa taas nousu, jonka huippu saavutetaan kello 16–17, on samalla vilkkain aika tehtävyytensä osalta. Tehtävämäärät laskevat iltaa (klo 19–20) kohti. Illan tunteina (klo 20–24) tapahtuu pientä hajontaa, joka on kuitenkin samaa tasoa kuin aamupäivällä (klo 7–12).

Kuva 11. Liikenneonnettomuudet, joissa on kuollut 1 tai useampi ihminen vuorokaudenajan mukainen jakautuminen vuosilta 1998–2009.

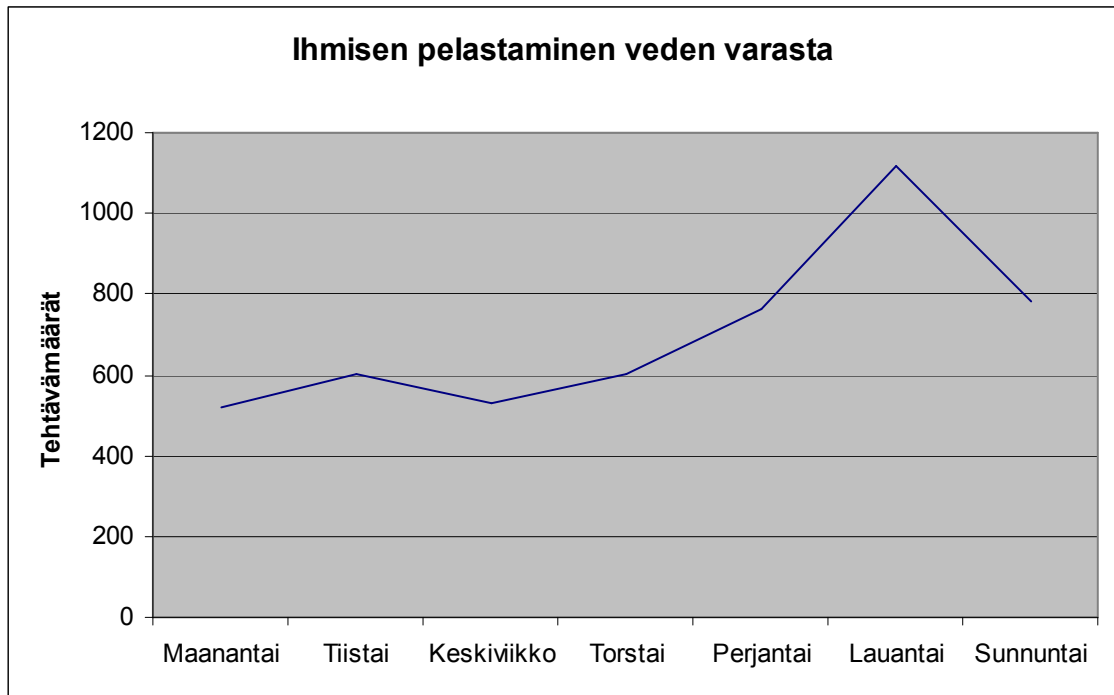
Tehtävämäärät liikenneonnettomuuksissa, joissa on kuollut vähintään yksi henkilö, vuorokaudenajan mukaan jaoteltuna (kuva 11) näyttää, että tehtäviä on suhteellisen tasaisesti yöllä ja aamuyöllä. Vähiten tehtäviä on aamulla kello 4–5. Tehtävämäärät lisääntyvät selkeästi aamulla (klo 7–8) ja pysyttelevät tasaisena aina kello 11–12:een. Puolestapäivästä alkanut nousu saavuttaa huippunsa kello 16–17. Tehtävämäärät lähtevät laskemaan iltaa kohti ollen kello 21–22 samalla tasolla kuin aamupäivällä ja vuorokauden viimeisenä tuntina samalla tasolla kuin aamulla kello 6–7.

4.1.4 Ihmisen pelastaminen vedestä

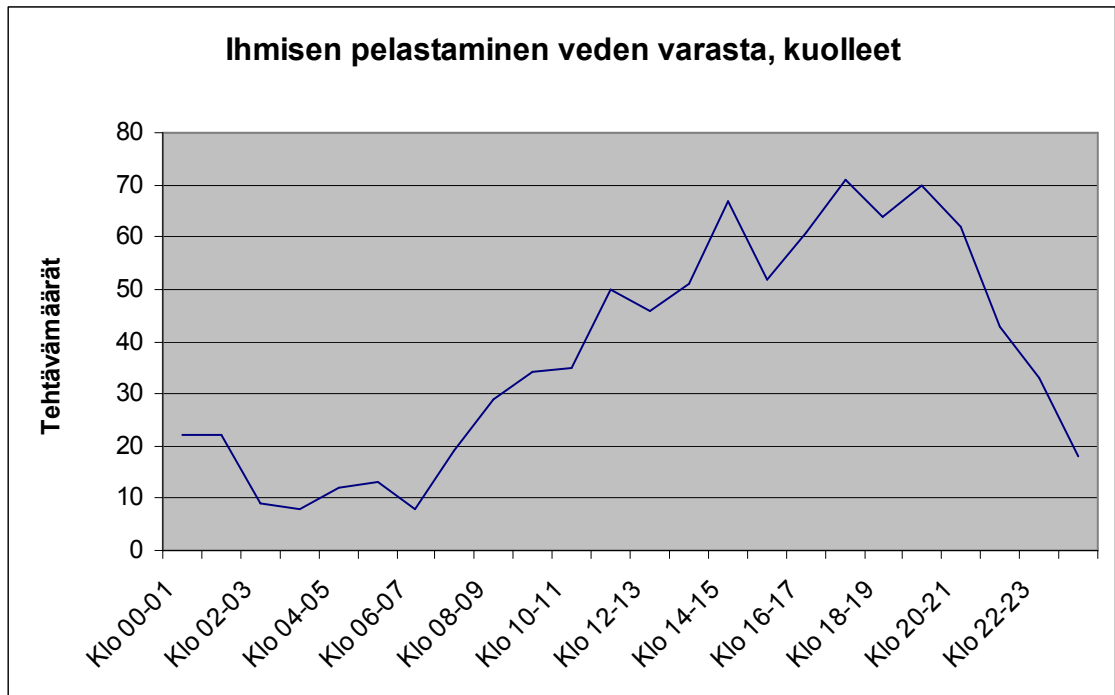
Kuva 12. Ihmisen pelastaminen veden varasta vuorokaudenajan mukainen jakautuminen vuosilta 1998–2009.

Tehtävämäärät tehtävätyypissä ihmisen pelastaminen veden varasta (Kuva 12) ovat vuorokaudenajan mukaan jaoteltuna alimmillaan varhain aamulla (klo 7–8). Tämän jälkeen tehtävämäärä alkaa tasaisesti kasvaa, joka saavuttaa huippunsa ensimmäisen kerran klo 15 ja pysyy kohtuullisen korkealla aina klo 20:een, minkä jälkeen määrät alkavat laskea. Vuorokauden vaihtuessa tehtäviä on kuitenkin yhtä paljon kuin klo 11 aikaan.

Kuva 13. Ihmisen pelastaminen veden varasta viikonpäivän mukainen jakautuminen vuosilta 1998–2009.

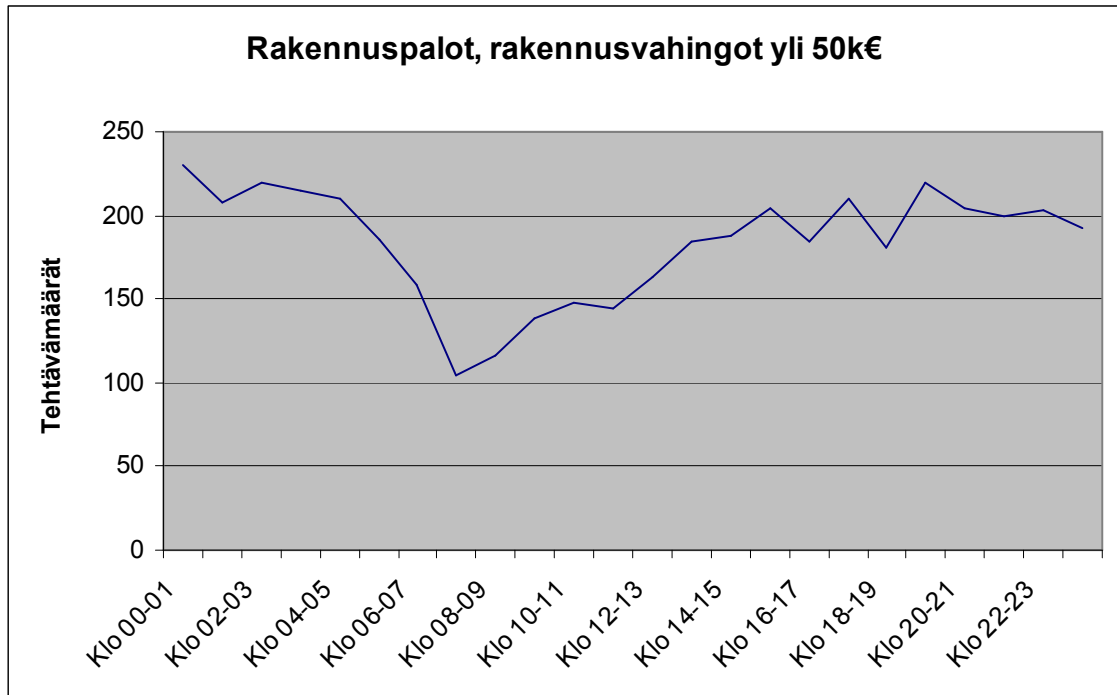
Tarkasteltaessa ihmisen pelastaminen veden varasta tehtävyytyn määriä viikonpäivien mukaan (Kuva 13) voidaan havaita, että maanantai ja keskiviikko ovat lähes yhtä vilkkeitä päiviä. Keskiviikkona alkanut kasvu jatkuu tasaisena aina lauantaihin saakka. Lauantain tehtävämäärät ovat kaksinkertaiset keskiviikkoon nähden. Viikonlopusta vähiten tehtäviä on sunnuntaina, mutta kuitenkin yhtä paljon kuin perjantaina ja enemmän kuin minään muuna arkipäivänä.

Kuva 14. Pelastaminen veden varasta, kuolleet vuosilta 1998–2009.

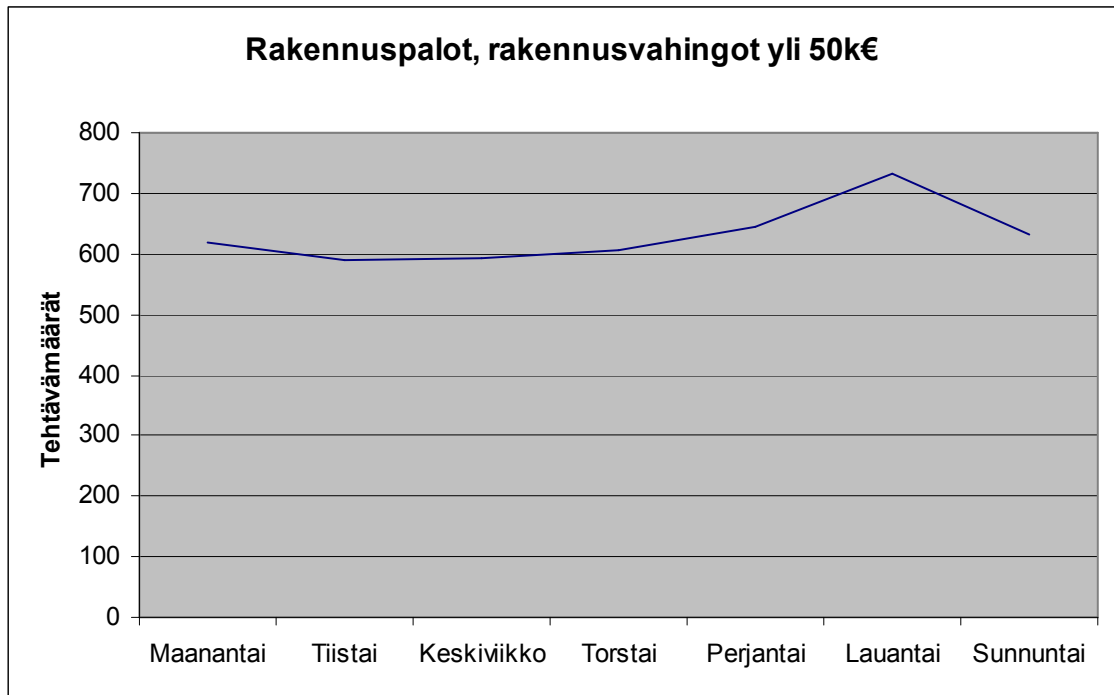
Tehtävätyypissä ihmisen pelastaminen veden varasta vuorokaudenajan mukaan (kuva 14), jossa on kuollut vähintään yksi henkilö, tehtävämäärät alkavat nousta merkittävästi aamulla klo 8–9. Tehtävämäärien nousu jatkuu aina klo 17–18:aan ja on lähes samalla tasolla illalla klo 19–20. Myöhäisillalla tehtävämäärät laskevat puoleenyöhön saakka, jolloin tehtäviä on noin 30 % vuorokauden huippuarvosta. Tehtävämäärät ovat alimmillaan aamuyöllä klo 3–4.

4.1.5 Rakennuspalot, vahingot 50 000 - 10 000 000 euroa

Kuva 15. Rakennuspalot, joissa rakennusvahingot ovat 50 000 - 10 000 000 € vuorokaudenajan mukaan vuosilta 1998–2009.

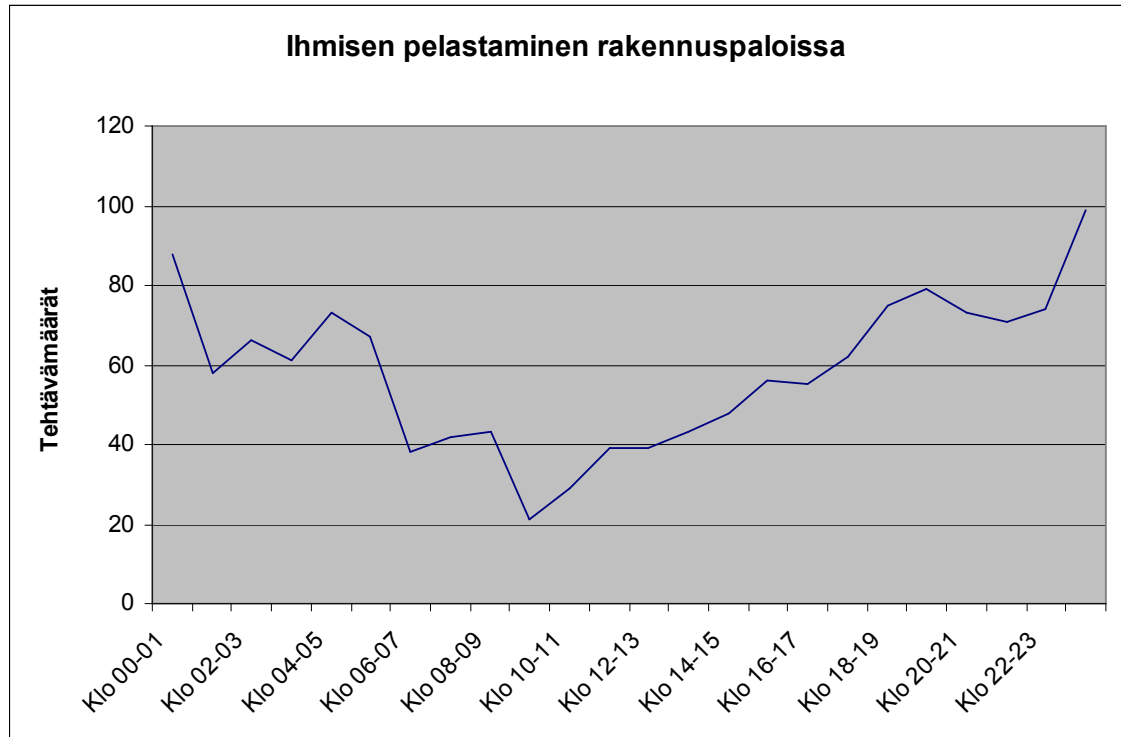
Tehtävämäärät rakennuspaloissa, joissa rakennusvahingot ovat yli viisikymmentä tuhatta euroa, mutta alle kymmenen miljoonaa euroa, ovat vuorokaudenajan mukaan jaoteltuna alimmillaan aamulla (klo 7–8). Aamulla alkanut tehtävämäärien nousu jatkuu suhteellisen tasaisena iltapäivään (klo15–16). Iltapäivästä puoleenyöhön vaihteluväli ei muutu merkittävästi, mutta on selkeästi korkeammalla kuin aamupäivällä. Vuorokauden vaihtumisen jälkeen tehtävämäärät ovat korkeimmillaan ja pysyvät lähes samana aina kello viiteen saakka. Kello viidestä seitsemään tehtävämäärät laskevat tasaisesti. Merkittävät palosta johtuneet rakennusvahingot painottuvat hyvin selkeästi ilta- ja yöaikaan.

Kuva 16. Rakennuspalot, joissa rakennusvahingot ovat 50 000 - 10 000 000 €, viikonpäivänn mukaan vuosilta 1998–2009.

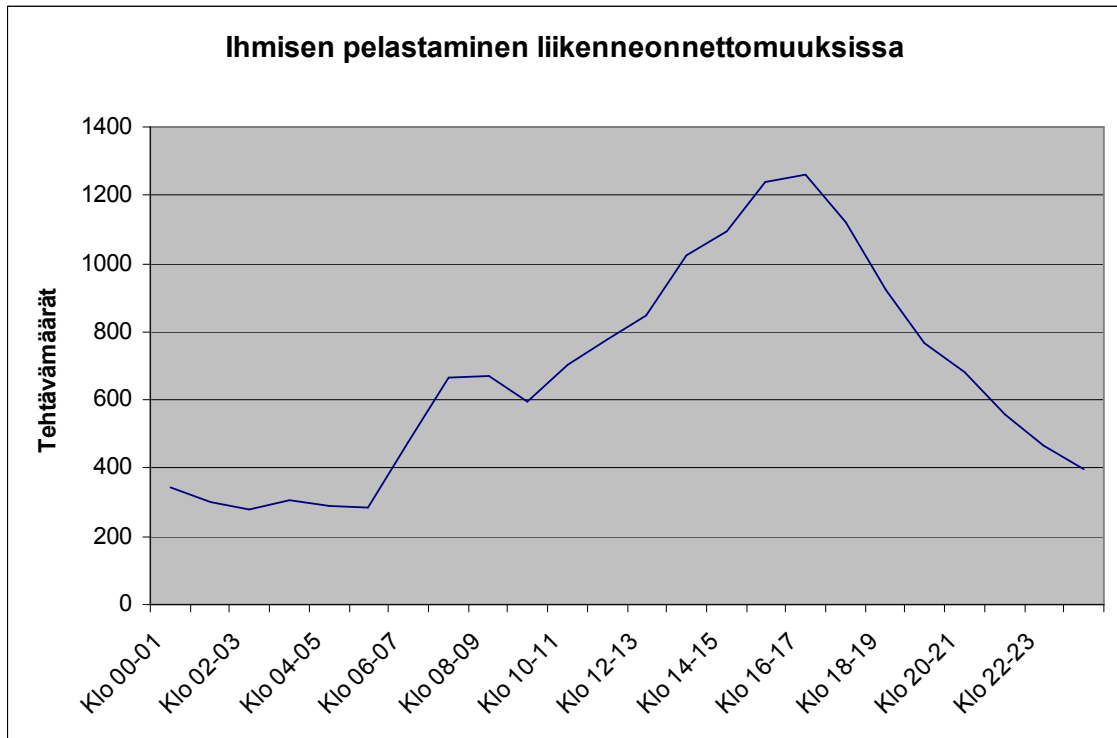
Tehtävämäärät rakennuspalloissa, joissa rakennusvahingot ovat yli viisikymmentä tuhatta euroa, mutta alle kymmenen miljoonaa euroa, ovat viikonpäivän mukaan jakautuneet melko tasaisesti arkipäivien kesken. Arkipäivistä perjantaisin on eniten tehtäviä, joissa rakennus on kärsinyt merkittävää vahinkoa rakennuspalon takia. Tehtävätyypin lukumäärä saavuttaa huippunsa lauantaina ja sunnuntaina putoaa suurin piirtein maanantain tasolle.

4.1.6 Palokunnan pelastamat eri tehtävätyypeissä

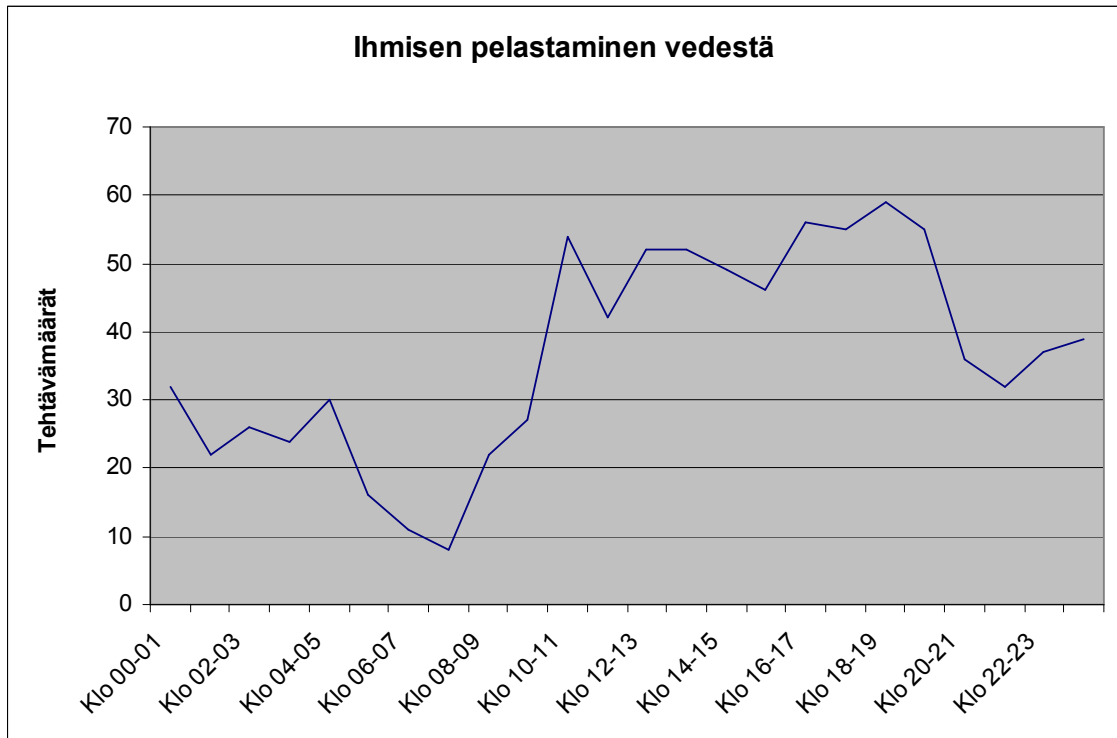
Kuva 17. Tehtävämäärät rakennuspaloissa, joissa palokunta on pelastanut yhden tai useamman ihmisen, vuorokaudenajan mukaan vuosilta 1998–2009.

Tehtävämäärät tehtävätyyppissä rakennuspalo vuorokaudenajan mukaan, jossa palokunta on pelastanut yhden tai useamman ihmisen, ovat alimmillaan aamulla klo 9–10. Aamupäivästä alkaa nousu, joka jatkuu suhteellisen tasaisena aina klo 19–20:een. Tällöin tehtävämäärät hieman laskevat seuraavan kolmen tunnin ajaksi. Klo 23–24 tehtävämäärät saavuttavat vuorokaudenajan huippunsa. Klo 00–06 tehtävämäärien vaihteluväli on 61–88 kpl/tunti. Aamuun (klo 6–9) tultaessa tehtävämäärät hieman laskevat aamuyön luvuista.

Kuva 18. Tehtävämäärät liikenneonnettomuuksissa joissa, palokunta on pelastanut yhden tai useamman ihmisen, vuorokaudenajan mukaan vuosilta 1998–2009.

Tarkasteltaessa tehtävätyyppejä liikenneonnettomuus, jossa palokunta on pelastanut yhden tai useamman ihmisen, tehtävämäärät ovat vuorokauden ensimmäisinä (klo 00–06) tunteina lähes samalla tasolla. Ensimmäinen tehtävämäärien selkeä kasvu on aamulla klo 06–08. Kello kymmenestä alkanut nousu jatkuu tasaisena klo 16–17:ään, jolloin tehtävämäärät saavuttavat vuorokaudenajan huippunsa. Iltaa kohti tehtävämäärät laskevat suhteellisen tasaisesti aina vuorokauden vaihtumiseen saakka ja ovat vuorokauden viimeisenä tuntina noin kolmasosa vuorokaudenajan huippuarvosta.

Kuva 19. Tehtävämäärät ihmisen pelastaminen vedestä, joissa palokunta on pelastanut yhden tai useamman ihmisen, vuorokaudenajan mukaan vuosilta 1998–2009.

Tarkasteltaessa tehtävätyyppejä ihmisen pelastamisesta vedestä, jossa palokunta on pelastanut yhden tai useamman ihmisen, tehtävämäärät ovat alimmillaan aamulla klo 7–8. Aamulla alkaa tehtävämäärien jyrkkä nousu ja saavuttaa klo 10–11 tason, joka kestää suhteellisen tasaisena aina iltaan klo 19–20:een. Myöhäisillan (klo 20–24) tehtävämäärät ovat keskimäärin 60 % vuorokaudenajan huippuarvosta. Yön (klo 00–05) tuntien tehtävämäärät ovat keskimäärin lähes 50 % vuorokaudenajan huippuarvosta.

4.2 Toimintavalmiusajat

Toimintavalmiusohje A: 71 otettiin valtakunnallisesti käyttöön vuonna 2003. Tämän jälkeen alueelliset pelastuslaitokset ovat pyrkineet noudattamaan ohjeessa annettuja toimintavalmiusaikoja. Toimintavalmiusohjetta on pidetty yhtenä tärkeimmistä ohjeista kunnille, kuinka pelastustoimi tulee järjestää alueella olevien riskien mukaan.

PRONTOa tutkittaessa voidaan kuitenkin havaita, ettei nykyisen ohjeen mukaan ehditä riittävän ajoissa kohteeseen aloittamaan pelastustoimia toimintavalmiusajan puitteissa. Tämä tilasto on esitetty liitteessä 1. Vaihteluvälit ovat varsinkin I- riskialueen saavuttamisessa melko suuret. Ymmärrettävää on kuitenkin se, että suurissa asutuskeskuksissa on mahdotonta rakentaa asemaverkostoa niin, ettei viiveitä syntyisi. Kuitenkin vähintään yhtä huomion arvoista on kuitenkin se, että edelleen keskisuuret ja pienemmätkin pelastuslaitokset kamppailevat saman ongelman kanssa. Tosiasiassa edellä mainittu ongelma syntyy, kun yritetään kaikesta huolimatta toimia yhdellä asemalla ja pyritään saavuttamaan kaikki riskialueet yhdestä paikasta.

Toimintavalmiusohjetta valmisteleavan työryhmän työn tuloksia odotetaan kentällä mielenkiinnolla. Tuoko uusi ohje tullessaan huojennuksia, joilla äsken mainittu kiusallinen aika-ongelma korjaantuu vai pyritäänkö uudella ohjeella edelleen tuottamaan entistä nopeampaa ja parempaa palvelua? Mikäli uusi ohje keventää pelastusyksikköä neljästä pelastajasta kahteen, pystytään helposti korjaamaan toiminta-aikaongelma. Kuinka tehokkuuden käy, kun kohteessa onkin entisen neljän sijaan vain kaksi pelastajaa valmistelemassa yksikön toimintaa.

4.3 Budjetit ja kustannukset

Selvitettäessä pelastustoimen kustannuksia alueittain ja valtakunnallisesti keskimäärin täytyy pelastustoimen kustannuksia verrata muihin turvallisuusalan organisaatioihin. Vaikka pelastustoimi, poliisitoimi ja puolustusvoimat ovat kaikki erilaisia ja kaikilla toimijoilla on omat tehtäväkenttensä, on kaikki kuitenkin lähellä ihmisen perusturvallisuutta. Pelastustoimi ja puolustusvoimat ovat molemmat ennen kaikkea valmiusorganisaatioita. Organisaatioita, jotka on perustettu vastaamaan kansalaisten turvallisuudesta onnettomuuden uhkaa vastaan.

Yhteistä näillä kaikilla toimijoilla on se, että kaikki ovat suoraan laskettuna aina kulueriä, näille kuluille ei koskaan saada laskettua todellista säästöä. Poikkeavuus näiden toimijoiden välillä löytyy kustannuksen maksajista. Poliisitoimen ja puolustusvoimat järjestää ja sitä kautta myös kaikki kustannukset maksaa suoraan valtio. Pelastustoimen järjestämisvastuu on vielä toistaiseksi jätetty kuntien hoidettavaksi. Valtion organisaatiossa on vain sisäasianministeriön pelastusosasto, joka määrittelee valtakunnallisesti pelastustoimen järjestämisen minimivahvuuksia ja eri riskialueiden toimintavalmiusajan eli ajan, jolla tietty alue saavutetaan tietyllä miehistövahvuudella.

Pelastustoimen kustannukset ovat vuodelta 2007 alueen mukaan 52–78 €/asukas. Valtakunnallinen keskiarvo on vuonna 2007 ollut 63 €/asukas (PRONTO 2010). Poliisitoimen kustannukset samana vuonna on ollut 130 €/asukas. Puolustusvoimien kustannukset vuonna 2007 on ollut 363 €/asukas (Valtion tilinpäätös 2007).

5 POHDINTA

Ollaanko oikealla tiellä menossa kohti turvallisempaa Suomea ja Euroopan tehokkainta pelastustoimea, kun toimintavalmiusohjetyöryhmän puheenjohtaja Taito Vainio kertoo Turun Sanomissa (12.7.2010) työryhmänsä harkitsevansa pelastusyksikön minimivahvuuden puolittamista nykyisestä neljästä kahteen? Perusteena muutokselle hän toteaa sopimuspalokuntien vaikeudet saada muodostettua nykyistä minimivahvuista yksikköä varsinkin päiväsaikaan. Ihmeellistä asiassa on se, että toimintavalmiusohjetyöryhmän puheenjohtaja on enemmän huolissaan sopimuspalokuntien yksiköiden muodostamisesta kuin kansalaisten perusturvallisuudesta. Nykyistä mallia voi perustella monella seikalla, ei vähiten työturvallisuudella. Jos sopimuspuolella on ongelmia yksiköiden liikkeelle saamisessa, ei kai samaa ongelmaa tarvitse tuoda vakinaiseen pelastustoimeen.

Pelastusalan tilasto-ohjelma PRONTO antaa tukea Vainion väitteelle, jonka mukaan liikenneonnettomuuden riski on huomattavasti suurempi päivällä kuin yöllä. Tämän totesimme myös me kyseisen tilaston luettuamme. Vastaavasti tutkittaessa tehtävämääriä rakennuspalojen osalta, joissa on pelastettu ihminen tai ihmisiä, on tehtävien määrä huomattavasti suurempi yöllä kuin päivällä. Mikäli toimintavalmiusohje laskee pelastusyksikön vahvuuden neljästä pelastajasta kahteen, voidaan vain aavistella, mihin suuntaan palokuolemien määrä liikkuu viiveiden vuoksi. Tämä toiminta ei tue tavoitetta palokuolemien vähentämisessä.

Olemme yllättyneet ja osittain pettyneet tämän opinnäytetyön lopputuloksesta. Yllättyneet olemme positiivisesti todellisten pelastustehtävien jakautumiseen vuorokauden ajan mukaan ja pettyminen johtuu siitä, että miksi koko pelastustoimea valtion tasolla suunnitteleva ja ohjaava taho on saanut esiin niin kovin erilaisia tuloksia muun muassa toimintakykyhankkeeseen. Viittaus on, ei enempää eikä vähempää kuin sisäasiainministeriön pelastusosastoon. Mikä on motivaatio pelastajilla kentällä, kun osastollinen ihmisiä miettii, miten Suomesta saataisiin vuoteen 2015 mennessä vähemmällä enemmän?

Omissa tilastoissamme emme löytäneet vastaavaa yhteyttä toimintakykyhankkeessa väläytelyihin pelastustehtävien jakautumiseen vain keskitetysti päiväsaikaan. Mielestämme olemme pystyneet hyvin osoittamaan, että varsinkin pelastustehtävät, jotka vaativat ammatillista osaamista ja välitöntä lähtövalmiutta, jakaantuvat kuitenkin perin ta-

saaisesti vuorokauden ympäri. Pääsääntöisesti voidaan todeta, että päiväsaikaan onnettomuuksia tapahtuu enemmän ja varsinkin riski niiden tapahtumiseen on suurempi, koska valtaosa väestöstä on hereillä. Johtopäätöksenä päiväsaikaan valvovia silmiä on enemmän ja tapahtumien kulkuun vaikuttavia reagoijia on myös enemmän saatavilla. Vastavuoroisesti yöaikaan onnettomuuksilla on aikaa kehittyä astetta vakavammalle tasolle ja samalla pelastustoimen toimintaympäristö kohteessa muuttuu koko ajan vaativammaksi. Jos vastaavasti ilta-, yö- ja viikonloppujen ajaksi vakinaisen pelastustoimen vahvuuksia ja lähtövalmiutta alennetaan, voivat seuraukset olla vakavat sekä pelastajien että pelastettavien kannalta.

Pelastustoimen nykyinen pienin itsenäisesti toimiva yksikkö on pelastusyksikkö, joka muodostuu yksikön johtajasta ja kolmesta pelastajasta. Lähtökohtana ajatuksen tasolla lienee ollut kahden parin muodostuminen: varsinainen työpari sekä turvapari, jota toivottavasti kukaan ei koskaan apuun tarvitse. Onko ajatus säästöistä ja säästämisen kohteista sitten keksitty juuri turvaparista, jota niin harvoin onneksi tarvitsee? Miksi maksaa ylimääräisestä parista jokaisessa suomalaisessa pelastusyksikössä, kun alueellisen pelastustoimen suurin ongelma tällä hetkellä on suuret henkilöstökulut, joihin kukaan ei kai ole ratkaisua keksinyt. Samalla tavoin ajateltuna liki 20 vuotta autolla ilman onnettomuuksia ajanut autoilija voisi halutessaan jättää autosta kaikki turvavälineet pois, jos auton saisi hankittua näin halvemmin. Tämän kaltaisen ajattelun seuraukset ymmärtävät kaikki, paitsi sisäasiainministeriön pelastusosasto.

Kukaan ei usko kahden pelastajan vastaavan neljää pelastajaa. Vakavasti puhuen on vaikea ymmärtää ajatusta, kuinka paljon säästöä saadaan laskemalla nykyinen pelastusyksikkö neljästä pelastajasta kahteen, kun kahdella pelastajalla ei pystytä aloittamaan tehokasta pelastustoimintaa kohteessa ilman kohtuutonta henkilökohtaista riskiä tai odottamalla kohteeseen saapuvaa täydentävää yksikköä. Kuinka tehokkaalta vaikuttaa pelastustoimi, joka saapuu kyllä kohteeseen, mutta toimii vasta 5–10 minuutin päästä kohteeseen saavuttuaan? Ei kovinkaan tehokkaalta, eikä varsinkaan Euroopan tehokkaimmalta. Poliisibarometrin 2010 mukaan viranomainen, johon kansalaiset eniten luottavat, on palo- ja pelastustoimi. Sopinee varmaan ajatella, kuinkahan pitkään asiat näin ovat, kun toimintavalmiusajat kasvavat ja pelastajien toiminta kohteessa viivästyy.

Pelastustoimen taskutilasto vuosilta 2004–2008 kertoo hyvinkin havainnollisesti esimerkiksi rakennuspalojen määrän kehityksen kyseisten vuosien välillä. Rakennuspalojen määrän kasvu on ollut nopeaa, vuonna 2008 rakennuspaloja on ollut 40 prosenttia enemmän kuin vuonna 2004. Huomattavaa on ihmisen osuus palojen aiheuttajana. Ihminen on osallisena lähes joka toisessa rakennuspalossa palon aiheuttajana. Mikäli kasvu jatkuu vastaavanlaisena, haasteet pelastustoimella vain kasvavat. Valistamisen ja turvallisen toiminnan tärkeys korostuu entisestään sekä vaativien tehtävien lukumäärä kasvaa ja pelastustoimen organisaatioilta vaaditaan yhä enemmän.

Asemien ja pelastusyksiköiden lisääminen kaupungin alueella antaisi lisää voimavaroja myös valistamiseen kentälle. Se tehokkuus onnettomuuspaikalla, joka saadaan toisen pelastusyksikön muodossa, voitaisiin käyttää myös valistuksessa hyödyksi. Samoin pelastusyksiköt pystyisivät tekemään kohdetutustumisten ohella myös palotarkastuksia tehokkaammin. Olisiko pelastustoimen aika alkaa markkinoida itseään oikeasti turvallisuuden tavaratalona, joissa ei tarvitse jonottaa saadakseen palvelua? Kenelläkään ei varmaan ole epäselvää, millaista palvelua tavallinen kansalainen pelastustoimelta odottaa.

LÄHTEET

Kokki, E. ja Heinonen, T. 2002. *Pelastustoimen vuosikirja 2007*. Pelastusopiston julkaisu. Pelastusopisto. Kuopio

Kokki, E. 2009. *Pelastustoimen taskutilasto 2004–2008*. Pelastusopiston julkaisu.

Poliisibarometri 2010. www-dokumentti. *www.poliisi.fi*. 25.10.2010

PRONTO. *Pelastustoimenresurssi- ja onnettomuustilastojärjestelmä*. *www.prontonet.fi*

Toimintakykyhanke 2009. Sisäasiainministeriön julkaisu 39/2009.

Toimintavalmiusohje A: 71. Sisäasiainministeriön pelastusosaston julkaisu.

Valtion tilinpäätös 2007.

LIITE 1: TOIMINTAVALMIUSAJAN YLITYKSET- TILASTO 2009

Pelastustoimen alue	Toimintavalmiuserien ylitykset riskialueittain														
	I			II			III			IV			Yhteensä		
	Lkm	Ylitykset	%	Lkm	Ylitykset	%	Lkm	Ylitykset	%	Lkm	Ylitykset	%	Lkm	Ylitykset	%
Helsinki	4851	1956	40	218	24	11	70	1	1	91	0	0	5232	1981	38
Länsi-Uusimaa	1093	419	38	1212	144	12	495	21	4	992	0	0	3793	584	15
Keski-Uusimaa	1426	622	44	1226	186	15	533	5	1	630	0	0	3815	813	21
Itä-Uusimaa	92	31	34	213	20	9	227	4	2	452	0	0	984	55	6
Varsinais-Suomi	1048	184	18	1297	55	4	747	17	2	1913	0	0	5005	256	5
Kanta-Häme	276	96	35	525	98	19	332	9	3	548	0	0	1681	203	12
Päijät-Häme	621	190	31	486	53	11	173	4	2	601	0	0	1881	247	13
Kymentlaakso	740	426	58	396	40	10	197	2	1	505	0	0	1838	468	25
Etelä-Karjala	192	47	24	460	49	11	198	3	2	497	0	0	1348	99	7
Etelä-Savo	244	32	13	381	28	7	191	2	1	775	0	0	1591	62	4
Keski-Suomi	470	170	36	846	155	18	504	12	2	1156	0	0	2976	337	11
Pirkanmaa	1128	359	32	1275	162	13	570	9	2	1469	0	0	4442	530	12
Satakunta	332	23	7	855	93	11	583	10	2	891	0	0	2661	126	5
Etelä-Pohjanmaa	148	8	5	783	29	4	626	6	1	1101	0	0	2659	43	2
Pohjanmaa	216	45	21	311	28	9	317	7	2	475	0	0	1319	80	6
Keski-Pohjanmaa	283	10	4	335	7	2	293	1	0	439	0	0	1350	18	1
Pohjois-Savo	628	254	40	611	92	15	298	10	3	1305	0	0	2842	356	13
Pohjois-Karjala	223	29	13	523	63	12	315	5	2	758	0	0	1819	97	5
Jokilaaksot	51	28	55	406	31	8	206	6	3	640	0	0	1303	65	5
Kainuu	108	22	20	232	46	20	125	10	8	479	0	0	944	78	8
Oulu-Koillismaa	464	132	28	724	118	16	480	19	4	944	0	0	2612	269	10
Lappi	312	114	37	632	124	20	397	22	6	1389	0	0	2741	260	9
Yhteensä	14946	5197	35	13947	1645	12	7877	185	2	18050	0	0	54836	7027	13